

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์กับบทเพลงและดนตรีนั้น มีความเกี่ยวโยงกันเสมอมา โดยมนุษย์เป็นผู้สร้างเสียงเพลงและดนตรีขึ้น เพื่อประโยชน์ด้านความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ บทเพลงและดนตรีนอกจากจะช่วยปลอบประโลมใจของคนแล้ว ในอดีตยังใช้ในการปลุกใจให้เกิดความฮึกเหิมในการออกศึกสงคราม การปลุกฝังความรักชาติ หรือใช้รณรงค์ในโครงการต่างๆ อีกทั้งยังสะท้อนถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมและความเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคม นอกจากนี้ความสำคัญของ บทเพลงและดนตรีที่มีต่อมนุษย์นั้น ปรากฏในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ชนใดไม่มีดนตรีกาล ในสันดานเป็นคนชอบกลนัก...” บทเพลงและดนตรียังมีความเป็นสากล ดังที่มีผู้กล่าวเสมอว่า โลกของเพลงและดนตรีนั้นไร้พรมแดนแม้จะแตกต่างด้านภาษา แต่สามารถเข้าใจได้ด้วยความรู้สึกที่ถูกถ่ายทอดผ่านบทเพลงและดนตรี

ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเกิดจากการรวมอาณาจักรและการโยกย้ายถิ่นฐานของชาติพันธุ์ต่างๆ ทำให้ในแต่ละภาคของประเทศไทยมีความแตกต่างด้านภาษาและศิลปวัฒนธรรม ในภาคเหนือของประเทศไทยนั้น แต่เดิมเป็นอาณาจักรล้านนา ที่มีความรุ่งเรือง ก่อนที่จะมาผนวกรวมกับสยามประเทศจนกลายเป็นภาคหนึ่งของประเทศไทยในเวลาต่อมา ภาคเหนือจึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้งภาษาพูด ภาษาเขียน ดนตรีและนาฏลีลา ในแบบของตัวเอง หนึ่งในนาฏดุริยศิลป์ของชาวล้านนาที่แสดงความเป็นตัวตนออกมาได้ชัดเจน ดนตรีและการขับร้องจากเพลงพื้นบ้านล้านนา ประเภทจ้อย ซอ ได้พัฒนาจนเกิดเป็นเพลงคำเมือง แต่ด้วยความเป็นอัตลักษณ์ทางด้านภาษาสูงทำให้เข้าใจยาก ตลอดจนบริบทและค่านิยมทางสังคม และทำให้เพลง คำเมือง มีอุปสรรคในการเติบโตและได้รับการยอมรับในระดับประเทศ

ในปี พ.ศ. 2520 จรัล มโนเพชร ศิลปินเพลงคำเมืองที่ได้นำเสนอแนวเพลงแนวโฟล์คซอง โดยรับแรงบันดาลใจจากเพลงสากล และมีเนื้อร้องภาษาคำเมืองที่ปรับภาษาให้เข้าใจง่าย และมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิต จนประสบความสำเร็จระดับประเทศ แต่หลังจากนั้น ศิลปินนักร้องเพลงคำเมือง คนอื่นๆจึงเป็นที่รู้จักเฉพาะระดับภาค อีกทั้งด้วยปัจจัยที่แตกต่างทำให้เพลงคำเมืองมีรูปแบบที่เปลี่ยนไป

รศ.ดร. ธเนศวร์ เจริญเมือง ได้กล่าวไว้ในหนังสือ เขียนแผ่นดินว่า เพลงคำเมืองนอกจากจะสะท้อนความเป็นชาวล้านนาผ่านภาษา ทำนอง และดนตรีแล้ว เพลงยังสะท้อนสภาพสังคม

แนวความคิด ของผู้ร้องเพื่อถ่ายทอดให้คนอื่นได้รับรู้หรือสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นให้ผู้อื่นได้ตระหนักแต่เพลงคำเมืองในระยะหลังจะเน้นความสนุกสนาน ไม่มีสาระ หรือกระตุ้นเตือนให้ผู้ฟังได้แง่คิดใดเกี่ยวกับสังคม ทั้งเทคโนโลยี ที่ก้าวหน้าทำให้การผลิตเพลงที่เรื่องตลกขบขัน ทำให้มีการผลิตเพิ่มมากขึ้น

แม้ในปัจจุบัน เพลงคำเมือง จะเป็นดนตรีไทยสมัยนิยม แต่ยังมีศิลปินนักร้องส่วนหนึ่งที่ยังคงรูปแบบ ภาษา หรือ ลักษณะดนตรีในแบบเดิม ระบบธุรกิจเพลงได้ทำให้บทเพลงเหล่านี้กระจายผ่านทางสื่อมวลชนมากขึ้น และมีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน หรือควบคุมการทำงาน of ศิลปิน บทเพลง และศิลปิน ถูกทำให้เป็นสินค้าไปแล้วอย่างสมบูรณ์ (สมกมล ลิ้มปิชัย อ้างถึงในนันทสิทธิ์ กิตติวรากุล, 2544) บริษัทผู้ผลิตเพลงสนใจตลาดเป็นสำคัญ และกำหนดทิศทางให้กับศิลปินทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น ภาพลักษณ์ บทเพลง ทำนอง หรือแนวทางการแสดง ซึ่งก็คือการสื่อสารของผู้ผลิตผ่านตัวนักร้องและบทเพลงไปสู่ผู้ฟัง นอกจากนี้ ยังมีการใช้เทคโนโลยีในการบันทึกเสียงและเทคโนโลยี ในการสร้างเสียงดนตรี การลอกเลียน ดัดแปลงทำนองเพลงดัง ทำให้บทเพลงคำเมืองมีความสวยงามด้านสุนทรียภาพและอรรถรสด้านดนตรีพื้นเมืองน้อยลง เพลงคำเมืองที่ขายตามท้องตลาด โดยเฉพาะตลาดท้องถิ่นจึงมีลักษณะเพลงที่ซ้ำกัน ทั้งที่ซ้ำในลักษณะเพลงถูกท่วงจากส่วนกลาง และเพลงคำเมืองด้วยตัวเอง เพลงคำเมืองซึ่งเป็นการแนวคิดเอกลักษณ์และความสามารถของผู้ร้อง และผู้ทำดนตรีสูงจึงไม่เป็นที่สนใจจากผู้ผลิตไม่เป็นที่สนใจจากผู้ฟังในระดับกลางขึ้นไป และไม่เป็นที่สนใจจากผู้ทำวิจัยทั่วไป เพราะไม่มีความโดดเด่นเหมือนศิลปินนักร้องภาคอีสาน หรือภาคใต้ และมีศิลปินนักร้องเพลง คำเมืองน้อยรายที่จะได้สังกัดในค่ายเพลงส่วนกลางที่มีสื่อกระแสหลักอยู่ในมือ

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีศิลปินเพลงคำเมืองมากขึ้น ทั้งในสังกัดบริษัทส่วนท้องถิ่น สังกัดบริษัทส่วนกลาง หรือศิลปินอิสระ ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้ได้มีผลงานเพลง คำเมืองมากขึ้น และได้รับการเผยแพร่มากขึ้น ทั้งทางตรง คือ การว่าจ้างศิลปินไปแสดงในงานต่างๆ และทางสื่อมวลชนในช่องทางหลากหลายไม่ว่าจะเป็น วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อใหม่ ได้แก่ เว็บไซต์ การเผยแพร่เพลงและมิวสิกวิดีโอทาง YOUTUBE เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า เพลงคำเมืองเป็นที่ยอมรับในสังคมท้องถิ่นและระดับประเทศ รวมถึงคนรุ่นใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ ในขณะที่ผู้คนมีช่องทาง ในการเข้าถึงเพลงคำเมืองมากขึ้น แต่ข้อมูลจากโครงการ “การวิจัยในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย” พบว่า การวิจัยที่เป็นสาธารณะในรูปแบบของวัฒนธรรมลายลักษณ์ ทั้งที่เกี่ยวกับดนตรีตะวันตกและดนตรีไทยยังมีอยู่น้อย โดยเฉพาะในเรื่องดนตรีไทยนั้น พบว่าการวิจัยอาจยังไม่เป็นวิถีที่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเช่นดนตรีตะวันตก ในขณะที่การสร้างสรรค์และความตื่นตัวในกลุ่มปฏิบัติเป็นไปอย่างคึกคัก” (รังสิพันธุ์ แข็งขัน.2547 : 15-16) สอดคล้องกับสถานการณ์

ปัจจุบันที่เพลงคำเมืองยังคงเป็นสื่อที่ถูกสร้างสรรค์และผลิตออกสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดงานวิจัยด้านนี้ที่จะสามารถเป็นข้อมูลในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย หรือ สร้างประโยชน์ให้กับสังคม ผ่านการศึกษาเพลงคำเมืองซึ่งเป็น สื่อหนึ่งที่เติบโตมากขึ้น

การวิจัยครั้งนี้จะได้ศึกษาถึงกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง และองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง โดยขอบเขตการศึกษาจะเป็นช่วงเวลาหลังจากที่ จรัล มโนเพชร เสียชีวิต เนื่องจาก จรัล มโนเพชร เปรียบเหมือนเครื่องหมายของเพลงคำเมือง และเป็นผู้ที่ทำให้เพลง คำเมืองเป็นที่นิยมในวงกว้าง แต่เพลงคำเมืองในยุคหลังการเสียชีวิตของเขา ยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจน กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง และองค์ประกอบที่มีส่วนในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในช่วงเวลา ดังกล่าว น่าจะสามารถสะท้อนปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมได้ และเป็นประโยชน์ในการศึกษาด้านบทเพลงในฐานะสื่อ หรือในมุมมองของศาสตร์แขนงอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์และผลิตเพลงคำเมือง
2. เพื่อศึกษาการทำงานขององค์กร/บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมเพลงคำเมือง

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองหลังยุค จรัล มโนเพชร และศึกษาองค์ประกอบที่มีส่วนในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองของนักร้องโดยจำกัดช่วงเวลาหลังยุคจรัล มโนเพชร (พ.ศ 2545-2552)

นิยามศัพท์

เพลงคำเมือง หมายถึง งานเพลงที่มีเนื้อหาเป็นภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ คนตรีอาจเป็นคนตรีพื้นเมือง คนตรีสากล หรือผสมผสานเข้ากับยุคสมัย และผ่านกระบวนการบันทึกเสียงและผลิตในรูปแบบซีดีเพื่อจัดจำหน่าย

องค์ประกอบที่มีส่วนสร้างสรรค์เพลงคำเมือง

หมายถึง บุคลากรหรือองค์กร ที่มีส่วนในการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง

กระบวนการสร้างสรรค์และผลิตเพลงคำเมือง

หมายถึง ขั้นตอนในการผลิตเพลงนับตั้งแต่การคัดสรรนักร้องเพลงคำเมือง การวางแผน การผลิต การคัดเลือกเพลง การทำดนตรี การใส่เสียง จนถึงเสร็จสิ้นเป็น ชิ้นงาน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง
2. ทำให้ทราบกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง อันเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสนับสนุนหรือตรวจสอบสื่อประเภทนี้ได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved